

Літаратурна-музычная гасцеўня «Сям'я – першасная радзіма»

А. Н. Прохарава,
настаўнік беларускай мовы і літаратуры
вышэйшай катэгорыі
СШ № 7 г. Наваполацка

Спрадвеку літаратура і мастацтва былі магутнымі памочнікамі педагога ў маральным выхаванні. Вялікі духоўнафармавальны патэнцыял заключаны і ў лепшых творах беларускіх пісьменнікаў. Менавіта гэтай акалічнасцю была выклікана задума правядзення ў нашай школе літаратурна-музычнай гасцеўні «Сям'я – першасная радзіма».

На парыхтоўчым этапе вучні здымалі тэматычныя ролікі «Сям'я = сем Я», складалі прэзентацыі са здымкаў сямейных фотаальбомаў, падбіралі і вучылі вершы для дэкламацыі і песні для музычнага суправаджэння. Быў праведзены конкурс на лепшае афармленне афішы імпрэзы, дэталёва прадумана святочнае аздабленне залы, дзе мусіла ладзіцца мерапрыемства.

Падчас самой літаратурна-музычнай гасцінай яе ўдзельнікі не толькі чыталі вывучаныя напамяць вершы Рыгора Барадуліна, Анатоля Грачанікава, Таццяны Дям'янавай, Леаніда Галубовіча і інш., але і мелі магчымасць выказаць свае меркаванні аб тым, як зразумелі маральны пасыл паэта, на якія асабістыя разважанні навялі тыя або іншыя аўтарскія радкі. Напрыканцы мерапрыемства вучням было прапанавана скласці сінквейн на тэму «Бацькі». Жадаючыя зачыталі свае імправізаваныя творы ўслых.

Мэта: фарміраванне сямейных каштоўнасцей праз выкарыстанне выхаваўчага патэнцыяла твораў беларускіх паэтаў.

Афармленне: кветкі, шары, плакаты з выказваннямі пра сям'ю (вытрымкі з вучнёўскіх сачыненняў, афарызмы, прыказкі); выява-сімвал сям'і, увенчаны сонейкам; выстава мастацкай літаратуры па тэме «Сям'я», стэнд сумесных работ бацькоў і дзяцей, фотаздымкі з сямейных архіваў удзельнікаў мерапрыемства.

Ход мерапрыемства

I. Арганізацыйны этап (мабілізацыя ўвагі вучняў, паведамленне тэмы).

Настаўнік (*трымае ў руках фотаздымак – яго бацькі і ён. Фотаздымак паралельна выводзіцца на экран*) Добры дзень, шаноўныя! Сёння мы з вамі будзем гутарыць аб вельмі важным для кожнага чалавека. І гутарка наша ніколі б не адбылася, каб не тыя людзі, якія ёсць у жыцці кожнага з нас. Вы, вядома, здагадаліся, што гаварыць мы будзем пра бацькоў.

II. Матывацыйны этап (псіхалагічная падрыхтоўка да працы).

Чытальнік 1.

Антон Янкоўскі. «Вярнуўшыся ў родную хату...»

Вярнуўшыся ў родную хату,
На родны прысеўшы парог,
Ты скажаш: «Дзень добры, мой тата!
Падумаць, прайшло столькі год...»
Маршчыністы твар усміхнеца
І скажа: «Мінаюць гады,
Але застаюцца навечна
Святымі – сям'я, дом, бацькі!»
Вярнуўшыся ў родную хату,
З сям'ёй за святочным сталом,
Сустрэўшы з аплаткай Каляды,
Успомніш дзяцінства сваё...
І рэха малітвы сумеснай
Гучыць, як бацькоўскі наказ:
«Вас можа раскідаць па свеце,
Але прылятайце да нас!»
Вярнуўшыся ў родную хату,
Адкуль б'е крыніца твая,
Цяпер дзе адно маці з татам
Стаяць ля пустога двара
І вуліцай зноў выглядаюць,
Калі ў дом вярнуцца сыны...

А дзеці лісты дасылаюць:

«Вам дзякуй, што ў свеце ёсць Вы!»

І робішся зноўку багатым

Ад шчырых усмешак і слоў,

Вярнуўшыся ў родную хату –

Да родных, любімых бацькоў!

ІІІ. Дзейнасны этап (уключэнне ў працу ўдзельнікаў праекта).

Настаўніка. Пра што гэты верш? (*Адказы вучняў.*)

– Чаму менавіта тэма нашай гасцёўні важна для кожнага з нас? (*Адказы вучняў.*)

Арганізуецца прагляд роліка «Бацькі – мая апора».

Жадаючым прадастаўляецца слова для выказвання сваіх меркаванняў.

Чытальнік 2.

Рыгор Барадулін. «Радня – працяг твайго зямнога дня...»

Радня – працяг твайго зямнога дня.

Маліся, каб не скоро вечарэла,

Каб адзіноту крэўнасцю сагрэла,

Каб ля цябе не зябла дабрыня.

Ваўком завые злосці ваўчання,

Зірне чужая зайздрасць анямела.

Каб дрэва радаводнае шумела,

Таіць карэнне мусіць глыбіня.

Рыдлёўка далакопава ў знямозе

Жвір сыпле раўнадушнай даланёй

На сон, што йдзе па незямной дарозе.

Трывожна кожнай верачы прыкмеце,

Расстаўшыся з апошняю раднёй,

Адчуеш, як сцюдзёна ў гэтым свеце.

Настаўнік. Каб у гэтым звышімклівым свеце не адчуваць сябе

«сцюдзёна», кожны з нас павінен зразумець, што паняцці «бацькі» і «сям'я» непадзельныя ў жыцці кожнага чалавека.

На сталах ляжаць каляровыя промні-палоскі. Падумайце, калі ласка, якія з іх вы выбралі б, калі б гаворка вялася пра вашых бацькоў і вашу сям'ю. Сваё рашэнне абгрунтуйце.

(Вучні выказваюць свае меркаванні.)

Арганізуецца прагляд **роліка «Мы»**, створанага з вашых дзіцячых фотаздымкаў з бацькамі. Звярніце, калі ласка, увагу на тое, якімі ўжо сталі вы і вашы бацькі. *(Пасля прагляду арганізуецца абмеркаванне.)*

Настаўнік. Як вы думаеце, ці ёсць розніца паміж словамі «любіць» і «песціць»? *(Адказы вучняў.)*

Чытальнік 3.

Анатоль Грачанікаў. «Бацька і сын»

Кажа тата неяк: – Сынку!

Я купіў табе машынку.

Сын жа зморшчыўся, сапе:

– Лепш купіў бы ты сабе,

Ды не цацку – так, як сыну,

А сапраўдную машыну.

Пакатаў бы ты мяне,

А то возіш на спіне.

Тата вельмі засмуціўся:

Рана сын заганарыўся,

Хоць не сеяў, не араў...

Бацька сыну так сказаў:

– Каб не рос ты пестунком,

Варта больш хадзіць пяшком.

Настаўнік прапануе ўдзельнікам скласці сінквейн на тэму “Бацькі”.
Узгадаем алгарытм напісання.

Алгарытм працы над сінквейнам:

- ✓ назва;
- ✓ два азначэнні;
- ✓ тры дзеясловы;
- ✓ сказ з чатырох слоў;
- ✓ сінонім да назвы.

(Жадаючыя зачитваюць свае сінквейны.)

Напрыклад:

Бацькі

Родныя, любімыя

Любіць, клапаціцца, гадаваць

Самыя родныя на зямлі.

Сям'я

Бацькі

Галоўныя, цярылівыя

Нарадзілі, гадавалі, любілі

Яны любяць нас любымі.

Апора

Чытальнік 4.

Таццяна Дзям'янава. «Каб было ў цябе шчасця багата...»

Каб было ў цябе шчасця багата

І не скрыбіся кошкі ў душы,

Карані свае – маці і тату –

Нібы вока свае, беражы.

Атуляй іх любоўю, пяшчотай,

Аблягчай ім штодзённа жыццё,

І шануй іх, і памятай, што ты

Абавязаны родным за ўсё:

За твае ў гэтым свеце з'яўленне,

Немаўляцтва, дзяцінства без хмар,

За юнацтва, пару станаўлення...

О, няспыннасць бацькоўскіх ахвяр!

За ўтрыманне жыццёвага ладу –

Каб дзіцяці жылося лягчэй...

За падтрымку ва ўсім, і парады,

І надзейнасць іх рук і плячэй...
Кім без іх, дарагіх, мы былі бы?
Без бацькоў, мабыдзь, свет бы зачах!
Нібы хлеба надзённага скібы
Іх усмешкі і сонца ў вачах.
Як сцвярджаюць і Богі, і людзі, –
Шанаваннем бацькоў ахіні –
І цябе на зямлі добра будзе,
І твае да падоўжацца дні...

Настаўнік. Сапраўды, чалавек багаты тады, калі ў яго ёсць родныя людзі! Калі сямейнікам утульна ў адным доме, – а гэта і ёсць шчаслівая сям'я! Прыгадала дзве прыказкі: «На свеце ўсе знойдзеш, апроча бацькі і маці» і «Бацькоў не цурайся, а ад Радзімы не адракайся». Як вы разумееце іх сэнс? (*Адказы вучняў.*)

Настаўнік. Як вы разумееце выраз: «Сям'я – гэта «першасная радзіма»? (*Адказы вучняў.*)

Чытальнік 5.

Леанід Галубовіч. «Дубамі адвечнымі продкі...»

Дубамі адвечнымі продкі
Надзейна ў Айчыну ўраслі,
І вочы нябожчыцы цёткі
Валошкамі ў полі ўзышлі.
Вясковая вечная повязь
Вяртае жывых з забыцця.
Я – завязь, я – зерне, я – споведзь
Свайго разумення жыцця.
Чаго яшчэ ў свеце не будзе?!
І згаснуць: хто – ноччу, хто – днём
Высокія зоры і людзі,
Сусвет азарыўшы агнём.

І выстаіць стыласцю студзень,
І майскае ўспыхне святло,
Чаго яшчэ толькі не будзе,
Узросшы на тым, што было.

Настаўнік. А цяпер прапаную вам самім пабыць пісьменнікамі. Я пачну прыпавесць, а вы паспрабуйце яе завяршыць.

У аднаго чалавека жылі-былі дома маленькі Сын і стары Бацька. Кожны дзень Мужчына пачынаў і заканчваў клопатамі аб адным і другім. Яму зусім не заставалася часу на іншыя справы!

Так доўжылася нееалькі гадоў. Сын яшчэ патрабаваў шмат клопатаў, а бацька рабіўся ўсё больш бездапаможны і нехайным.

Надакучыла ўсё гэта чалавеку. Вырасшы завалакчы старога ў лес ваўкам на з'ядзенне – схапіў Бацьку за каўнер і пацягнуў.

Толькі адышоўся на некалькі крокаў, як бачыць: Сын збоку бяжыць, цікае, куды ж гэта сямейнікі накіроўваюцца. Раззлаваўся чалавек, махае рукоў, каб Сын дамоў вяртаўся. А той і не думае. Тады бацька пытаецца ў хлопчыка : «Навошта ты за намі ўвязаўся?»

Запішыце, калі ласка, што, на вашу думку, чалавек пачуў ад Сына ў адказ?

(Вучні даюць пісьмовыя адказы і зачитваюць іх.)

Настаўнік. Цікава было выслухаць кожнага з вас. І насамрэч Сын сказаў, што хоча паглядзець, куды яго бацька цягне дзядулю, каб ведаць, куды потым самога бацьку трэба адцягнуць...

Гучыць песня «Дачакайся, матуля» (сл. Г. Бураўкіна, муз. З. Вайцюшкевіча)

IV. Рэфлексійна-ацэначны этап (падвядзенне вынікаў праекта).

Настаўнік прапануе ўдзельнікам з каляровых промняў-палосак, якія яны напачатку мерапрыемства абралі адпаведна фарбам, у якіх бачаць клімат у сваёй сям'і, напісаць пажаданні сваім бацькам і замацаваць «промні» на сонейку, якое выяўлена на дошцы.

Чытальнік 6. Р. Барадулін «Наведвайце бацькоў, пакуль яны жывыя...».

Наведвайце бацькоў, пакуль яны жывыя,
Пакуль дымяцца коміны – нагрэйцеся ў бацькоў.
Калі адчай вякоў гайнэй ваўкоў завые,
Не трэба анікому ён, сум ля сляпых слупкоў.
Пішыце ім часцей, спакоем ахінайце,
Як ахіналі некалі яны ўсе вашы сны.
Без бацькавых надзей, без ціхай ласкі маці,
Куды б ані заехалі, вы будзеце адны.
Вы маладыя ўсе, пакуль бацькі старыя
Жывуць няўмольным клопатам, каб вам лягчэй было.
А на глухой страсе, якую вецер крые,
Бацян забытым клёкатам нясе ў гняздо цяпло.
Бацькі глядзяць на свет шпакоўнямі пустымі,
Адкуль у вырай вымкнулі вясёлыя шпачкі.
А крылаў лёткі след трывогай жалю стыне,
І выбягаюць дымкія сцяжынкі нацянькі,
Спяшаюцца паспець душою разгавецца,
Пакуль, спагады просячы, на выстылым галлі
Трымціць лісток ледзь-ледзь бяссонніцай на вейцы,
Пакуль завеі ў распачы шляхоў не замялі.

ЛІТАРАТУРА

1. **Астраух, А. Э.** Рыгор Барадулін і сучасная беларуская лірыка / А.Э. Астраух. – Гродна, 2001. – 121 с.
2. **Ламека, Л.** Сучасная беларуская літаратура / Л. Ламека, Н. Ламека. – Мінск, 2003. – 319 с.